

Na podlagi druge alinee 39. člena Zakona o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 20/04 – uradno prečiščeno besedilo), desetega odstavka 27. člena in prvega odstavka 77. člena Zakona o veterinarstvu (Uradni list RS, št. 33/01, 110/02 – ZGO-1, 45/04 – ZdZPKG in 62/04 – odl. US) izdaja ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

P R A V I L N I K
o zaščiti živali pri zakolu

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

(vsebina)

Ta pravilnik določa pogoje za premikanje, začasno namestitvev, omejitev, omamljanje in zakol živali, ki se redijo za proizvodnjo mesa, v skladu z Direktivo Sveta št. 93/119/ES z dne 22. decembra 1993 o zaščiti živali pri zakolu ali usmrtnitvi (UL L št. 340, z dne 31. 12. 1993, str. 21, z vsemi spremembami).

2. člen

(izrazi)

Za namen tega pravilnika imajo uporabljeni izrazi naslednji pomen:

1. klavnica so vsi objekti, vključno s tistimi za premikanje ali začasno namestitvev živali, ki se uporabljajo za komercialni zakol živali;
2. premikanje je razkladanje živali ali gnanje iz razkladalnih ploščadi, hlevov ali ograd v klavnicah v zgradbe ali prostore, kjer se opravi zakol;
3. začasna namestitvev je namestitvev živali v hlevih, ogradah, na pokritih površinah ali na poljih, ki jih uporabljajo klavnice, da se živalim pred zakolom lahko nudi potrebno nego (voda, krma, počitek);
4. omejitev je uporaba kakršnih koli postopkov, s katerimi se omeji gibanje živali zaradi učinkovitega omamljanja;
5. omamljanje je vsak dovoljen postopek po tem pravilniku, ki živali povzroči takojšnjo izgubo zavesti, ki traja do zakola;
6. zakol je povzročitev smrti živali z izkrvavitvijo.

3. člen

(zaščita živali)

Pri postopkih iz tega pravilnika je treba poskrbeti, da se živalim prihrani vsako vznemirjanje, bolečine ali trpljenje, ki se jim je mogoče izogniti.

4. člen

(usposabljanje)

Delavci, ki delajo na mestih, kjer se živali ženejo, nameščajo v hleve, omejujejo, omamljajo in koljejo, se morajo udeležiti usposabljanja v obliki predavanj v trajanju najmanj 6 šolskih ur, v skladu s programom, katerega vsebina je kot Priloga sestavni del tega pravilnika, ter opraviti pisni preizkus znanja v trajanju dveh šolskih Uradni O opravljenem preizkusu znanja prejmejo potrdilo. Usposabljanje organizirajo za to registrirane osebe, katerih programe predhodno potrdi Veterinarska uprava Republike Slovenije.

II. PREMIKANJE IN ZAČASNA NAMESTITEV

5. člen

(premikanje in začasna namestitvev)

- (1) Vsaka klavnica mora imeti na voljo opremo in naprave za razkladanje živali iz prevoznih sredstev.
- (2) Živali je treba razložiti takoj po prispetju. Če je zamuda neodločljiva, je treba živali zaščititi pred neugodnimi vremenskimi vplivi in zagotoviti ustrezno zračenje. Živali, ki se jih takoj po prispetju v klavnico ne zakolje, morajo imeti stalno na voljo vodo za napajanje. Živali, ki bi se lahko zaradi različnih vrst, spola, starosti ali izvora med seboj poškodovale, je treba ločiti. Če so bile živali izpostavljene visokim temperaturam v vlažnem vremenu, jih je treba na primeren način ohladiti.
- (3) Če se živali dlje časa zadržuje v hlevih, je treba njihovo počutje in zdravje preverjati vsak dan, najmanj zjutraj in zvečer.
- (4) Živali, ki zaradi posledic prevoza ali ob prispetju v klavnico trpijo bolečine, ter mlade še dojene živali, je treba takoj zaklati. Če to ni mogoče, jih je treba ločiti od drugih in zaklati najpozneje v dveh urah. Živali, ki ne morejo hoditi, ni dovoljeno vleči, temveč jih je treba zaklati na mestu, kjer ležijo. Take živali je dovoljeno tudi prepeljati s posebnim vozičkom ali gibljivo ploščadjo, pod pogojem, da prevoz ne povzroči dodatnega nepotrebnega trpljenja živali.
- (5) Kjer imajo klavnice na voljo opremo za razkladanje, mora imeti takšna oprema tla, ki ne drsijo, po potrebi pa tudi stranska varovala. Mostički, rampe in prehodi morajo biti opremljeni s stranicami, ograjami ali kakšno drugo zaščito, ki preprečuje, da bi živali padle iz njih. Izhodne ali vhodne rampe morajo imeti najmanjši možen naklon.
- (6) Med razkladanjem je treba skrbeti, da se živali ne prestraši ali vznemiri in da ne padejo. Ne sme se jih dvigati za glavo, roge, ušesa, noge ali repe. Živali je treba gnati previdno. Kjer je le mogoče, je treba izkoristiti njihov čredni nagon. Kadar je potrebno, je treba voditi vsako posebej. Naprave za priganjanje je dovoljeno uporabljati le izjemoma, in sicer na mišicah zadnjega dela telesa le pri odraslih govedih in prašičih, ki se nočejo premakniti. Električni sunek ne sme biti daljši od 2 sekund. Pred živaljo, ki se jo priganja z električnim priganjačem, mora biti dovolj prostora, da se lahko premakne.
- (7) Živali se ne sme udariti ali pritisniti na kateri koli posebej občutljiv del telesa. Živalim se še zlasti ne sme stisniti, zviti ali zlomiti repov ali jih grabiti za oči. Udarci in brce so prepovedani.
- (8) Posebej previdno je treba ravnati z živalmi, ki se jih prevaža v kletkah ali zabojnikih. Kletk ni dovoljeno prevračati ali premetavati, raztovoriti jih je treba v vodoravnem položaju, da se prepreči poškodbe. Če je potrebno, je treba živali raztovoriti posamično in jih zaklati v najkrajšem možnem času, sicer jih je treba nahraniti in napojiti.
- (9) Klavnih živali ni dovoljeno odgnati na klavno mesto, če jih ni mogoče takoj zaklati. V tem primeru jih je treba namestiti v hleve, kjer morajo ves čas imeti na voljo pitno vodo iz ustreznih naprav. Živali, ki jih ne zakoljejo v roku 12 ur po njihovem prihodu, je treba nahraniti in jim zatem v ustreznih časovnih razmakih zagotoviti zmerne količine hrane.

6. člen

(hlevi)

Hlevi morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- a) imeti morajo rampo za sprejem oziroma razkladanje živali, prostore za živali, hodnik (koridor) za odgon živali na zakol in prostore za bolne živali oziroma živali, za katere se sumi, da so bolne;

- b) rampa za sprejem živali mora biti urejena tako, da se živali pri razkladanju ne poškodujejo; prilagojena mora biti višini vozila oziroma mora imeti klanec s čim manjšim naklonom; imeti mora tla, ki ne drsijo, in ograjo, da živali ne morejo pasti z rampe. Materiali in gradnja rampe morajo omogočati čiščenje in razkuževanje;
- c) če se v obratu koljejo živali različnih vrst, mora imeti obrat posebne hleve za veliko živino, posebne za drobnico in posebne za prašiče;
- d) tla v hlevih morajo biti iz materiala, ki preprečuje drsenje in poškodbe živali;
- e) predelne stene in betonske ali kovinske ograje med hlevi in ograde morajo biti izdelane tako, da se živali ne morejo poškodovati in da se jih zlahka čisti, pomiva in razkuži;
- f) imeti morajo ustrezno ventilacijo glede na najvišje pričakovane krajevne temperature; kjer je potrebna dodatna mehanična ventilacija, mora biti zagotovljena rezervna oprema v primeru okvare;
- g) imeti morajo umetno osvetlitev, ki je tako močna, da omogoča pregled živali. Za primer okvare je treba zagotoviti rezervno osvetlitev;
- h) omogočen mora biti privez živali, če je to potrebno;
- i) hlevi in ograde morajo biti tako veliki, da lahko živali počivajo leže, in imeti korita za krmljenje in napajanje živali;
- j) zadostne zaloge primerne stelje za vse živali, ki ostanejo začasno nastanjene čez noč.

7. člen
(ograde)

Kjer imajo klavnice poleg hlevov tudi prostore za začasno namestitvev na odprtem (ograde) brez naravnega zaklona ali sence, je treba zagotoviti ustrezno zaščito pred slabim vremenom. Prostore za začasno namestitvev na odprtem je treba vzdrževati v takšnem stanju, da se zagotovi, da živali niso izpostavljene fizičnim, kemičnim ali drugim zdravstvenim tveganjem.

III. OMEJITEV, OMAMLJANJE IN ZAKOL

8. člen
(omejitev, omamljanje in zakol)

- (1) Živalim je treba pred omamljanjem na primeren način omejiti možnost premikanja, tako da se jim prihranijo vse bolečine, trpljenje, vznemirjenje, poškodbe ali obtolčenine, ki se jim je mogoče izogniti, in s tem zagotoviti zanesljivo omamljanje. Zlasti pomembno je pravilno fiksirati glavo govedu in prašičev, kadar se uporablja za omamljanje strel ali električni tok. Konstrukcija, naprave in oprema klavnice ter način dela morajo biti takšni, da se prepreči vznemirjenje in trpljenje živali. Živalim ni dovoljeno zvezati nog pred omamljanjem, prav tako ne smejo biti obešene, razen perutnine in kuncev.
- (2) Oprema za omamljanje in zakol mora biti načrtovana, izdelana in vzdrževana tako, da omogoča hitro in učinkovito omamljanje in zakol. Omamljanje živali ni dovoljeno, če ni zagotovljen takojšen zakol in izkrvavitev živali.
- (3) Klavnica mora imeti primerno rezervno opremo, shranjeno na mestu omamljanja in klanja, za uporabo v sili, če odpove obstoječa oprema. Rezervna oprema mora biti redno vzdrževana in pregledana.
- (4) Živali, ki jih omamimo z mehanskimi ali električnimi sredstvi, usmerjenimi v glavo, je treba pripeljati v takšni legi, da se lahko naprave uporabijo enostavno, natančno in ustrezno dolgo.
- (5) Naprave za električno omamljanje se ne smejo uporabljati kot sredstvo za fiksiranje ali imobilizacijo ali za to, da bi živali prisilili k premikanju

9. člen
(načini omamljanja)

- (1) Pred zakolom se morajo toplokrvne živali na strokoven in predpisan način omamiti. Omamljanje se sme izvajati samo, če je mogoče takoj po njem živali izkrvaviti.
- (2) Določbe prejšnjega odstavka ne veljajo:
 - za zakol perutnine in kuncev na domu pri rejcu, za lastno uporabo;
 - kadar je potrebno žival usmrtiti v sili, da bi bilo preprečeno njeno nepotrebno trpljenje;
 - za divjad, ki se je ne kolje, temveč lovi v skladu s predpisi o lovstvu.
- (3) Dovoljeni načini omamljanja so:
 - s strelno napravo s penetrirnim klinom;
 - z udarcem po glavi;
 - z elektriko;
 - izpostavitve ogljikovemu dioksidu.
- (4) Pri omamljanju z uporabo strelne naprave s penetrirnim klinom je treba zagotoviti naslednje ukrepe:
 - a) napravo je treba namestiti tako, da klin zagotovo vstopi v možganski korteks; prepovedano je ustreliti govedo v zatilje; ovce in koze se lahko ustrelji v zatilje, če prisotnost rogov preprečuje temenski strel; v tem primeru mora biti strel usmerjen tik pod zasnovo rogov proti gobcu, izkrvavitev pa se mora začeti v 15 sekundah po ustrelitvi;
 - b) pri uporabi penetrirnega klina mora operater preveriti, da se klin po vsakem strelu v celoti potegne nazaj; če se to ne zgodi, se klin ne sme več uporabljati, dokler ni popravljen;
 - c) žival ni dovoljeno zapreti v boks za omamljanje, če operater, ki naj bi jo omamil, ni pripravljen, da to stori takoj, ko žival pripeljejo v boks; dokler operater ni pripravljen, da jo omami, se živali ne sme imobilizirati glave.
- (5) Pri omamljanju z udarcem po glavi morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:
 - a) ta način je dovoljen samo z uporabo mehansko vodene naprave, ki izvede udarec na lobanjo; operater mora zagotoviti, da se naprava namesti v pravilno lego in da je moč uporabljenega naboja takšna, da ima v skladu z navodili proizvajalca za posledico učinkovito omamljenje, ne da bi pri tem počila lobanja;
 - b) v primeru manjših pošiljk kuncev, pri katerih se ne uporablja mehanske naprave za udarec po lobanji, je treba to operacijo opraviti tako, da se žival takoj onesvesti in ostane nezavestna, dokler se je ne zakolje in nastopi smrt.
- (6) Pri omamljanju z elektriko morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:
 - 1. za naprave za omamljanje s pomočjo elektrod:
 - (a) elektrode je treba namestiti na vsako stran možganov tako, da lahko tok steče skozi njee. Poleg tega je treba ukreniti vse, kar je potrebno za temeljit električni kontakt, zlasti z odstranitvijo odvečne dlake s kože;

(b) če se živali omamljajo posamično:

- mora aparat vsebovati napravo, ki meri upornost med delovanjem aparata in ga izključi, če skozenj ni mogoče spustiti minimalnega potrebnega toka;
- mora aparat vsebovati napravo, ki zvočno ali vizualno prikazuje čas delovanja na žival;
- je treba aparat priključiti na napravo, ki kaže napetost in tok med delovanjem aparata in ki mora biti nameščena tako, da jo operater jasno vidi;

2. omamljanje s pomočjo bazenov z vodo:

(a) če se za omamljanje perutnine uporabljajo naprave za omamljanje v bazenih z vodo, mora biti možno nastaviti nivo vode in s tem zagotoviti, da je kontakt z glavo vsake živali zagotovljen; moč in trajanje toka, ki se uporabi v tem primeru, mora zagotoviti, da se žival takoj onesvesti in ostane nezavestna do smrti;

(b) če se opravlja skupinsko omamljanje perutnine v vodnem bazenu, je treba ohranяти tako električno napetost, ki povzroči dovolj močan električni tok, da se zagotovi omamljenje vseh živali;

(c) ukreniti je treba vse potrebno za nemoten prehod toka, zlasti z dobrimi električnimi kontakti in vlaženjem stika med obešali in nogami perutnine;

(d) vodni bazen za omamljenje perutnine mora zadoščati za vrsto živali v zakolu po velikosti in po globini in ne sme preplaviti roba bazena; elektroda, potopljena v vodi, mora biti nameščena vzdolž celega bazena z vodo;

(e) po potrebi mora biti na voljo ročna oprema za omamljanje.

(7) Pri omamljanju s pomočjo ogljikovega dioksida je treba zagotoviti naslednje pogoje:

(a) koncentracija ogljikovega dioksida za omamljanje prašičev mora biti najmanj 70% prostornine;

(b) komora, v kateri se prašiči izpostavijo plinu, in oprema, ki se uporablja za dostavo prašičev v komoro, mora biti konstruirana, zgrajena in vzdrževana tako, da se preprečijo poškodbe prašičev in stiskanje prsnega koša, ter da se prašičem omogoči, da ostanejo pokonci, dokler ne izgubijo zavesti. V komori ali na tekočem traku, če je urejen dovoz prašičev na ta način, je treba zagotoviti zadostno razsvetlavo, tako da lahko prašiči vidijo druge prašiče in okolico;

(c) komoro je treba opremiti z napravami za merjenje koncentracije plina na točki maksimalne izpostavitve in za sprožitev jasno vidnega in slušnega opozorilnega signala, če koncentracija ogljikovega dioksida pade pod potrebno raven;

(d) če se prašiče dostavlja v komoro v boksih ali zabojnikih, je treba zagotoviti, da živali lahko vidijo druga drugo, in jih v 30 sekundah po namestitvi v bokse ali zabojnike prepeljati v komoro. Treba jih je čim hitreje prepeljati od vhoda do točke maksimalne koncentracije plina ter jih pustiti izpostavljene plinu dovolj dolgo, da ostanejo nezavestni, dokler ne nastopi smrt.

10. člen

(zakol in izkrvavitev živali)

(1) Izkrvavitev omamljenih živali je treba začeti čim prej po omamljanju. Opraviti jo je treba tako, da žival čim hitreje, obilno in temeljito izkrvavi. V vsakem primeru je treba izkrvavitev izvesti, preden žival pride ponovno k zavesti.

(2) Vse omamljene živali je treba zaklati tako, da se prebode vsaj eno od vratnih arterij ali žil, ki izhajajo iz njih. Po rezu krvnih žil se na živalih do popolne izkrvavitve ne sme izvajati nikakršnih nadaljnjih obdelovalnih postopkov ali električne stimulacije.

(3) Kadar je ena sama oseba odgovorna za omamljanje, pritrjevanje živali na obešala, dviganje na prevozni tir in izkrvavitev živali, mora te postopke opraviti na vsaki živali posebej, tako da mora te operacije končati na eni živali, preden jih začne na naslednji.

(4) Pri klanju perutnine z avtomatskim nožem za rezanje vratov mora biti na voljo možnost ročnega rezanja vratov, če avtomatski nož odpove oziroma ne zareže pravilno.

IV. PREHODNA IN KONČNA DOLOČBA

11. člen

(usposabljanje)

Delavci, ki ob uveljavitvi tega pravilnika delajo na mestih, kjer se živali ženejo, nameščajo v hleve, omejujejo, omamljajo in koljejo, so dolžni opraviti usposabljanje iz 4. člena tega pravilnika v roku dveh let od uveljavitve tega pravilnika.

12. člen

(veljavnost pravilnika)

Ta pravilnik začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Št. 323-488/2004

Ljubljana, dne 9. februarja 2005.

EVA 2004-2311-0391

Marija Lukačič l. r.
Ministrica za kmetijstvo,
gozdarstvo in prehrano

PRILOGA

PROGRAM USPOSABLJANJA
1. Osnove zakonodaje s področja zaščite živali
2. Premikanje: – osnovna načela pri razkladanju živali iz prevoznih sredstev, njihovemu gnanju iz razkladalnih ploščadi, hlevov ali ograd v klavnicah v objekte ali prostore, kjer bodo zaklane
3. Začasna namestitve: – osnovna načela zaščite in dobrega počutja živali nameščenih v hlevih, ogradah, pokritih površinah ali na poljih, ki jih uporabljajo klavnice
4. Omejitve: – osnovna načela fiksacije živali pred zakolom ali uporabe kakršnih koli postopkov, s katerimi omejimo gibanje živali
5. Omamljanje: – osnovna načela in dovoljeni postopki, ki povzročajo takojšnjo izgubo zavesti
6. Izvajanje postopkov po omamljanju
7. Praktični ali filmski prikaz navedenih postopkov